

I. Intermezzo¹

A szó univerzális, nemcsak az enyém, de mégis az *én* szavam, nélkülem nem szólalna meg. Így a kérdésem is először csak az enyém, ugyanígy a válasz is. Először az a dolgom, hogy jó kérdéseket tegyek fel, megfelelő formában, és ne fogadjak el semmi olyan választ, amit nem értek – hacsak nem ellenőrzésre és fenntartással. Kérdezés és válaszolás, és a válaszhoz való viszonyulás nemcsak magánügy: a szó az egész emberiséget átfogó realitás, és a szóval való bánásmódom mindent magába foglal. Ha helyesen teszek fel egy kérdést, másoknak is megkönnyítem, hogy tőlem függetlenül rátaláljanak ugyanarra a kérdésre, és a válaszra is. Ha értelmetlen kérdést teszek fel, vagy értelmetlen választ fogadok el, akkor vétkezem a szó ellen – homályba borítom a világos értés közös egét.

Az univerzális szférát könnyen és gyakran zavarja meg személyességünk, mert kényelmesek vagyunk. Kényelmesebb keresni egy „autentikus személyt”, aki problémáinkat megválaszolja, vagy megoldja, mint magunknak dolgozni rajtuk, esetleg szenvedni tőlük. Csak éppen ahhoz, hogy rátaláljunk egy autentikus személyre, szükség lenne egy még „autentikusabbra”, aki meg tudja ítélni a másik autentikus voltát. Erre azonban rajtam kívül senki se alkalmas.

Ma az ember ereje a kérdésben van, ezért az lenne a dolga, hogy megőrizze kérdő tartását. Nem kellene túl korai válaszra törekednie azon az áron, hogy másokra támaszkodik, amivel paradox módon feladja önmagát. Az önfeladás paradox mozdulata csak akkor jogos, ha párosul azzal a másik paradox mozdulattal, hogy az ember megtalálja önmagát egy magasabb tudati szinten.

A magam részéről örülök, ha valamit nem értek, mert akkor működésbe hozhatom rajta legjobb megismerési erőimet. Ezzel szemben gyanús, ha túl gyorsan haladok valamilyen bölcsességet sejtető szöveggel; ez arra utal, hogy biztosan elszalasztottam mélységeit, észre se vettem.

¹ Részlet G. Kühlewind *Die Diener des Logos* c. könyvéből. Böszörményi László fordítása

Tanácsok, tartalmak, feladatok

1. Megismerés és hatás

Az ember az, aki megismer; és a megismerés szabad. Ez azt jelenti, hogy a megismerést semmi sem okozza, nem hatás. Ha hatás lenne, nem léphetne fel az ember azzal az igénnyel, hogy megismerésével rátaláljon az igazságra. Akkor a „megismerés” a természeti erők működésének folytatása lenne, nem-tudatos forrásból, nem-tudatos módon, nem-tudatos befejezéssel – determinált lenne. Az a tudat, ami ilyenfajta „megismerésben” éli ki magát, tulajdonképpen nem emberi tudat, nem öntudat. Az ember persze nagyon sokszor nincs megismerésben, hagyja, hogy érzései, külső körülményei stb. irányítsák – de minden pillanatban adott számára a lehetőség, hogy megismerő pillantást vessen aktuális helyzetére. A tévedés lehetősége tanúskodik róla, hogy a megismerés valóságos és szabad.

Aki követte az eddigieket, és még mindig az a meggyőződése, hogy nincs szabad megismerés, kérdezze meg magát, hogy *ez* az állítása szabadságból jött-e vagy sem. Ha valaki a nem létező szabadságból vezet le egy ilyen állítást, kénytelen lesz minden vita ellentmondásos voltát elismerni, vagyis azt, hogy minden véleménynek ugyanannyi jogosultsága van, ami egyenesen következik determináltságukból.

Amennyiben az ember nincs megismerésben – vagyis ideje legnagyobb részében –, annyiban hatásoknak kitéve él. Ami nem megismerés, az hatás – testi, lelki, szellemi hatás –, valami, ami erre vagy arra indítja, anélkül, hogy megismerné, anélkül, hogy képes lenne átgondolni a hatás által kiváltott cselekvést. A hatás elvben mindig, és a gyakorlatban is sokszor – számítható. Az ember, amennyiben nem megismerő, kiszámítható. A hatás és saját megismerésünk gyakran keveredik bennünk, de megfelelő figyelemmel mindig meg lehet őket különböztetni.

2. Választás

Ha tanácsot kérek valakitől, én döntöm el, hogy kit kérdezek meg. Ha meg is fogadom a tanácsot, akkor ez már a következő választás. Ha a kérdés tudományos problémára vonatkozik, akkor a tanácsnak teljes mértékben érthetőnek kell lennie, vagy ha nem az, akkor további kérdések során kell azzá válnia. Ha valamilyen élethelyzet megoldására vagy morális kérdésben kérek tanácsot, akkor megtörténhet, hogy a tanács számomra érthetetlen marad, de mégis megfogadom. Ezzel ellentmondásba kerülök. A tanácsadóba vetett bizalmam, aminek alapján cselekszem, nyugodhat belátáson, de általam nem teljesen átlátott motívumokon is, pl. szimpátián. Ezzel a meg nem értett tanácsot is bizalomban részesítem, noha lehet, hogy tanácsadóm éppen *az én esetemben* téved. Hogy magát a tanácsadót megismerésből tudnám megítélni, igen valószínűtlen, mert általában sokkal nehezebb egy embert megismerni és aszerint megítélni, mint az adott problémát, amihez tanácsot kérek. Ha elfogadok egy át nem látott tanácsot, akkor annak oka kívül esik megismerésem, és szinte kivétel nélkül egoitásból fakad, abból, ami „nekem jó”. Ezzel vétekezem a megismerés ellen, a szellem ellen – vagyis önmagam ellen. Elárulom szabadságomat, az árulást választom.

3. *Hatás*

Ha a tanács, amit kaptam, alapjaiban át nem látott hatásként ér, akkor a kiindulási helyzet megváltozott. Ha nem tudom tudatosan figyelmen kívül hagyni, még mielőtt hatni kezdene – ami általában nehéz –, akkor valóban *hat*. A hatásként működő tanáccsal az eredeti problémához további terhelő elem járul: újabb tanácsra szorulok. Ebből a szempontból mindegy, hogy az eredeti tanács „helyes” volt-e vagy sem: mivel hatássá vált, egy új helyzet részévé vált, maga is problémává vált. Ha valaki kérve vagy kéretlenül jósol nekem valamit, akkor ez döntően befolyásolhatja a jövőmet. Motívumként működik, hacsak nem sikerül a feledés határáig menően kiszorítani a tudatomból. Még ha a tanács maga meditatív szintről származik is – hatássá válik bennem, ha a közönséges tudattal „értem meg”. Vagyis hatástalan eredeti értelmében, de hatásos félreértett mivoltában. A dolog tovább bonyolódik. Semmi más nem hozhat megoldást, csak új megismerés.

4. *Hátsó szándék*

A mai embert tudati szerkezete megvédi a közvetlen lelki-szellemi behatásoktól és befolyásolásoktól. A fent leírt befolyásolásoktól önmagát védheti meg, ha helyesen választ. A „tanácsadó” által kifejtett befolyásolás általában a jó szándék jegyében lép fel, de mögötte gyakran tudatosan vagy tudattalanul az a törekvés húzódik meg, hogy hatalmat gyakoroljon, manipuláljon, függésbe hozza a másikat, esetleg az a vágy, hogy *csak ő* legyen az, aki segít. Valójában ez a másik megvetése, aki csak maradjon tehetetlen a „segítő” nélkül, aki nem törekszik arra, hogy a belátás *képességét* közvetítse, még csak magát a belátást sem, csak saját belátásának *eredményét* adja, amit a másik nem tud átlátni. A „segítő” befolyást gyakorol a kérdezőre, aki követi tanácsát. De még ha nem követi is, akkor is hatott rá a tanács; egyelőre elvette tőle annak lehetőségét, hogy maga keresse elfogulatlanul a probléma megoldását, mert megelőlegezték a megoldást, és ezzel tönkretették a lehetőséget. Most már egy másik megoldásra van szükség. A „segítő” valójában nem is akar segíteni; fontosabb a segítségnél, hogy *ő* segít. Fontosságának tudata, magam-érzése hajtja, és ennek érdekében a többé-kevésbé megérezett *számítás* a másik nem-értő elemére, arra, amire ki tudja fejteni hatását: hiúságára, gyávaságára, lustaságára – gyengeségére. Ezt hamar követi aztán a hazugság „a másik érdekében”, aki túl gyenge ahhoz, hogy elviselje az igazságot, hazugság „a jó ügy érdekében”. Az ember akár még „áldozatnak” is tekintheti az ilyen hazugságot. Mindebben nem azonosul a másikkal, amire pedig szükség lenne, ha olyan tanácsot akarna adni neki, ami tényleg *neki* szól, mert be tudná látni.

Aki manipulálni akar valakit, gyakran hivatkozik a másik „magasabb lényére”, amiről azt állítja, hogy ismeri; „feladatokat” ad neki, amiket a másik éppolyan kevésbé lát át, mint a tanácsot, és a „segítő” eltölti őt fontosságának, egyedülállóságának és nagyságának tudatával. Így teszi a másikat is a szellem ugyanolyan árulójává, amilyen ő maga. A manipulált ember tompán még tud is választásáról, de *tudni* róla nem elég. Tudni valamiről önmagában sohasem elég.

Aki manipulálni akar, hálót sző: fogalmakból, elvekből, tartalmakból, hogy a másik csakis ezen belül mozogjon, ezen belül gondolkodjon, érezzen, akarjon. A háló olyan elemekből áll, mint „hivatkozva rá...”, „neki megfelelően...”, „bizonyos szempontok szerint” stb. A háló csomópontjait és szálait előre kész elvek és soha nem ellenőrzött alapvető igazságok alkotják. Mindez egzisztenciális tudati kötődést hoz létre a manipulált emberben, amiből aligha tud

kitörni, illúzió vagy élet-hazugság hatja át az egész létet. Az egész élet ehhez igazodik: érinthetetlen, mert minden megkérdőjelezés a lét teljes összeomlásával fenyeget. Ezek a csomók alkotják általában az élet legnagyobb, csak sejtett nehézségeit; biztosítják a bennük vergődő ember észrevehetetlenségét. A hálón belül való mozgolódás elkerülhetetlenül további nehézségeket okoz: a manipuláló „segítsége” még szorosabbra húzza a csomókat. Az ember persze önmagának is szőhet hálót, önmagát is manipulálhatja.

Minden csomót ki lehet azonban oldani, ha nem is fájdalom nélkül. Az ember elviseli illúziói elvesztéséből eredő fájdalmat, mert, még ha kívánta és elfogadta is őket, valójában – és talán kezdettől fogva, légvárainak felépítése közben is – a csalás, az önbecsapás feloldására vágyott. A vergődő ember kívántja a csomó megérintésének félelmét, azt a vélekedést, hogy „kímélni” kell, és éppen ez a legnehezebben kioldozható csomó. Azonban: az ember igazság, ezért a világosságra törekszik és idegen neki minden sötétség. Az igazságra szomjazik, igazi italára, még akkor is, ha keserű, mert csak az élte. Élete az, hogy rejtetlenségről még mélyebb rejtetlenségre haladjon. Aki ettől meg akarja fosztani, még ha jóságból, kíméletből, az igazság elviselésére való képtelensége miatti aggodalomból is, nem szereti igazán – vagyis nem szereti. Valójában megveti, gyengének, oltalmazásra szorulónak tartja, „kíméletből” hazudik neki. „Jóságból” akadályozza abban, hogy megtalálja azt az igazságot, ami életének része, eltereli figyelmét, kerülőútra kényszeríti.

De az ember minden igazságot el tud viselni, a legfájdalmasabbat is. Aki hazugságok segítségével akarja őt megkímélni, azzal számol, hogy sohase fogja megtalálni az igazságot. Ezzel meggyilkolja, úgy, ahogy ez különben nem is lehetséges.

Akit manipulálnak, tulajdonképpen beleegyezik a manipulálásba; mert minden pillanatban észrevehetné, hogy manipulálják, és hogy kiszolgáltatja magát. El kellene kezdenie megvizsgálni, hogy milyen „igazságokhoz”, vélekedésekhez ragaszkodik a legjobban. Ha egy csomót kioldunk, a többi is meglazul. Ha a segítség mögött hátsó szándék van, akkor nem segítség. A segítségnek mindig *teljesnek* kell lennie, a segítőnek nem származhat belőle semmi haszna.

5. Tartalmak

Az ember ma szavakban gondolkodik, legalábbis ezt hiszi, és valóban nem tud minden további nélkül szavak nélkül gondolkodni. De ma a szavak nem felelnek meg a fogalmaknak, amik messzemenően függetlenedtek a szavaktól, noha belőlük származnak. Előbb tanulunk meg beszélni, aztán jöhetnek a fogalmak. A fogalmak önállósodása következtében a szavak, a beszéd nem egyértelmű, szükségessé, és bizonyos esetekben lehetőségessé is válik, hogy megegyezzünk benne, hogy mit jelent egy adott szó. A jelentés tehát a szótól *függetlenül* létezik.

Az alapvető szavak jelentését nem lehet tisztázni, mert nem is gondolhatóak olyan gondolkodás számára, ami ezeken a szavakon és jelentésükön alapul. Nem tudjuk megmondani, hogy mi a jelentése annak, hogy „van”, „nincs”, „itt”, „és”, „jelentés”, „igazság” stb. Aki nem ismeri a meditációt nem is kérdez rá, de nem is tudna válaszolni ilyen kérdésekre. A szavakat konvencionális alapon használjuk, relatív értelemben. De szükség van a fogalmak abszolút jelentésére, ami relatív használatukat egy adott összefüggésben lehetővé teszi. Az abszolút jelentés, a funkció által tudjuk, hogy éppen *ezt* a szót kell használnunk, és

nem egy másikat, pl. azt, hogy „igazságosság” és nem azt, hogy „jelentéktelenség”. Az eredeti, az ősjelentést – a funkciót – csak a meditatív tudat tudja elérni.

Ha olyan közlésekről van szó, amik magasabb, vagyis meditatív megismerésből származnak, akkor a szavak, vagyis a közlés jelentését eredeti funkciójukig kell követnünk; ha relatív értelemben vesszük, akkor félreértjük a közlést. A meditáció esetében nem elég az eredeti funkcióra való nem-tudatos támaszkodás, mert a közlés ezeknek az ősfunkcióknak a világára hivatkozik, értelme csak közvetve jelenik meg a szavakban, és olvasásra – magasabb olvasásra – vár. Ebben az esetben ezért nem mondhatunk le az ősjelentésről. Ha mégis lemondunk róla, akkor a szavak nem értést, hanem asszociációt váltanak ki, gondolatnak látszó reflexet. Az asszociáció a személyes érzésvilágból nő ki, és így a közlésből a gondolati forma ellenére hatás lesz, mint a meg nem értett tanácsból.

Épp az, amit nem értek, lehet különösen értékes számomra, ha a kedvéért mozgásba hozom megismerésemet, és ezzel önmagam, a bennem élő megismerőt is. Utóbbi csak akkor *van*, ha megismer, ha funkcionál, különben szunnyad, mint egy természeti lény.

6. Feladatok

Az ember egyetlen feladata a megismerés, és ha ezt észreveszi, az már maga is megismerés a javából. Ezt a feladatot is csak ő maga állíthatja önmagának. Minden egyéb – nem megismerésből származó – feladat vétek saját szabadsága ellen, mindegy, hogy önmaga vagy valaki más állítja-e elé. Saját megismerés nélkül csak olyan feladatokat veszek magamra, amik kellemesnek tűnnek. Aki ilyen feladatok elé állít, ugyanaz, mint aki érthetetlen tanácsokat ad.

Ennyiben nagy kísértést jelent, hogy visszaélés történjék az olyan szavakkal, mint „szeretet” és „jóság”, és ezért történik annyi visszás dolog a szeretet és a jóság nevében. Minden máshoz a megismerésen keresztül jut az ember, a szeretethez is; megismerés nélkül azonban a legmagasztosabb célkitűzések mellett is embertelenségre jut.

7. Orvos és kábítószer

Az orvos segít nekünk, anélkül, hogy átlátnánk, sőt, anélkül, hogy ő maga átlátná az egész folyamatot; pl. hogy hogyan *hat* egy orvosság testi lényünkre – melleleg esetleg a tudatunkra is. Az orvos az ember természeti lényét kezeli, amitől távol áll a szabadság lehetősége. Itt helyénvaló lehet a hatás, mert a megismerés lehetősége nem *adott*, és jó esetben a kezelés semmit sem változtat az erőre kapott tudat megismerési lehetőségén. Ha tudatosak lennénk szervezetünkben, nem lenne orvosra szükségünk, vagy ha mégis, a gyógyítás abban állna, hogy az orvos megértéshez segít.

Ha tudatunk befolyásolása érdekében veszünk magunkhoz valamilyen kémiai szert, esetleg abban a hitben, hogy „felszabadítjuk” vele tudatunkat, akkor nyilvánvalóan *hatásnak* tesszük ki azt a szervünket, ami a megismerés hordozója, és így öngyilkos mozdulattal mondunk le szabadságunkról. Ugyanez a mozdulat van bennünk, amikor horoszkóptól reméljük megtudni a jövőnket, vagy amikor egy látót, beavatottat vagy jóst kérünk arra, hogy világítsa meg adott helyzetünket. Valaki máshoz fordulok, hogy mondja meg, ki vagyok. Ugyanígy járunk el, ha nem a gondolkodásból kiindulva keressük a tudat átalakítását. Az összes ilyen esetben

„kábitószert” használunk. A szellem öngyilkos mozdulatot tesz, mert azt mondja: nem vagyok.

8. Az igazság

Történetileg, a tanácsok, tartalmak és utasítások a kereszténység előtti antik korba illenek, de akkori formájuk alapvetően különbözött a maitól. Akkor, a kívülről kapott tanácsok, tartalmak és utasítások tartalmazták azt is, ami ma belülről társul a kívülről jövő közléshez: az értés erejét és képességét. Az ember azt is hozzákapta; a tanítással, a tanáccsal a belátást is megkapta, és azt a jogos meggyőződést is, hogy a tanítás és a tanács helyes. Szabadságról és öntudatról viszont szó sem volt.

Az ilyenfajta közlések ma nem hordozzák magukban az igazság, a megértés erejét. Az individuálisan befogadó értésen kívül csak az ember személyes magam-érzésére támaszkodhatnak. Egy ilyen közlés ezért mindig az elé a választás elé állít bennünket, hogy mit szeressünk jobban: magunkat vagy az igazságot. Aki ma ilyen közlések megtételére szánja magát, mindig számol a másik ember manipulálhatóságával.

Ez az ember igazi mértéke: az igazság szeretetének mértéke. Ha az igazság szeretete az erősebb, akkor be kellene vallania magának, ha *nem ért*. De ha nem értek valamit, pl. hogy miért lenne helyes egy tanács, akkor mindenekelőtt ezt a kérdést kell tisztáznom, és ehhez meg kell szerezni a szükséges módszert, képességet. Az igazság nem tartalom, hanem maga az értés világossága, ami képes a tartalmat igazsággá emelni. Az igazság az önmagáról tanúskodó világosság, amiről senki más nem tanúskodhat. Az igazság szeretete minden szeretet kezdete. Az emberi szeretet a másik ember igazságának szól. Az ember igazsága a mozgás, amivel a rejtetlenségre törekszik, amivel minden sötétségen keresztül a világosság felé törekszik, feltartóztathatatlanul, még akkor is, ha a látszat mást mond. A világosság sejtése, a sejtő látás a szeretet csírája. Ennek a fény-csírának semmi köze a nemiséghez. De a nemiséget is áthathatja az ember igazság-fénye. Ezért az igazság szeretete a másik ember szeretetének iskolája.

Csak a *megismert* morális érték valóban érték. Minden másnak dologi értéke, hatásértéke van, és rabszolgaság, mégpedig igazi rabszolgaság, mert még csak észre se vesszük. Aki tudatosan szolgál, nem „szolga”, mert szabadságból szolgál. Annak, aki tanácsot vagy útmutatást ad, gyakorolnia kell a lábmosás mozdulatát: csak a másikkal való teljes azonosulás teszi lehetővé, hogy az egyedül igaz tanácsot adjuk neki, vagyis segítsük saját megismerési képességének megszerzésében. Mert csak a saját megismerés adhat tanácsot. Aki szereti az igazságot a másikban, csak olyan tanácsot ad, ami világossághoz vezet, és nem rabszolgasághoz.

Az ember igazság. Az igazság szeretete az ember szeretete. Az ember szeretete a Logosz szeretete, aki az emberben él. A megismerő emberben él, és a nem-megismerőben keresztrefeszítik. „De tudjuk azt is, hogy az Isten Fia eljött, és értelmet adott nekünk arra, hogy megismerjük az igazat, és hogy mi az igazban, az ő Fiában, a Jézus Krisztusban vagyunk. Ez az igaz Isten és az örök élet. Fiacskáim, oltalmazzatok meg magatokat a bálványoktól. Ámen!” (János 1. levele, 5, 20-21)